

מעל מראשותיו, וחרבו שלופה בידו, וטיפה של מרה⁽¹⁰⁾ תלויה בו, כיון שחולה רואה אותו — מזדעזע החולה! ופותח פיו. ומלאך המות זורקה את טיפת מרה לתוך פיו, ממנה מת, ממנה מפריח, ממנה פניו מוריקות!

הרי שאסור להסתכל בנשים?

ומתריצין: אכן, אסור להסתכל, וקדושים האלו לא הסתכלו, אלא קרן זוית הואי כשנכנסו ממבוי למבוי, בפנית הרחובות פגעו מבטם שלא במתכוין באשה, וראו אותם בראיה בעלמא, טרם שהספיקו לעצום עיניהם.

הגמרא מבארת כמה פרטים מהברייתא.

שנינו: ולא יסתכל בבגדי צבע של אשה.

אמר רב יהודה אמר שמואל: אסור להסתכל אפילו כשהבגדים שטוחין על גבי כותל, ולא דוקא כשהיא מלובשת בהם.

אמר רב פפא: איסור זה של הסתכלות בבגדי אשה כשאנים עליה, הוא: ובלבד שהוא מכיר בעליהן, בעלי הבגדים, כלומר: האשה הרגילה ללובשן.

ומקשינן: ולאסתכלי מי שרי האם מותר להסתכל בנשים —

מיתבי: הגמרא מביאה ברייתא שמבואר בה האיסור להסתכל בנשים, ומקשים ממנה על המעשה של רבן שמעון בן גמליאל ורבי עקיבא, שלכאורה הסתכלו.

נאמר בתורה [דברים כג]: "ונשמרת מכל דבר רע"⁽⁸⁾ בא הכתוב ללמדנו, שלא יסתכל אדם באשה נאה ואפילו פנויה, ולא יסתכל באשת איש ואפילו מכווערת.

כ-ב ולא יסתכל בבגדי צבע [של] אשה מפני שזוכר את האשה בבגדיה שהיא מלובשת בהן ומייפים אותה, ומהרהר עליה.

ולא יסתכל בחמור ולא בהמורה ולא בחזיר ולא בחזירה ולא בעופות — בזמן שנוקקין זה לזה.

ואפילו מלא עינים כמו מלאך המות [משל הוא: אפילו אם נמצא במקום נשים, שבכל צד שיפנה יהיה מוכרח להסתכל בהן — גם יעצום עיניו]⁽⁹⁾.

אמרו עליו על מלאך המות שכולו מלא עינים, ובשעת פטירתו של חולה — עומד

שה"שמירה" היא — מכל דבר אשר מביא למקרה לילה.

ועוד כתבו המפרשים: משום שנאמר: מכל דבר "רע" — ודבר זה קראתו התורה "רע". כמו שנאמר [בראשית לד]: "ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה'".

9. כן פירש העיון יעקב.

10. כתב התורת חיים: פירוש: טפה של ארס.

כתב התורת חיים: ומה שהביאה הגמרא גם את הסיפור מרבי עקיבא, הוא משום שהוא המשך הברייתא, כדרכה של הגמרא.

אבל גירסת העין יעקב הוא "הוא דמודו" — משמע שהקושיא והתירוץ הם גם ממה שעשה רבי עקיבא.

8. כתב רש"י [עמוד ב']: בתורה נאמר: "ונשמרת מכל דבר רע. כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה". לכן, דרשו חז"ל

אמר רבא: דיקא נמי אפשר לדייק כן כדברי רב פפא מלשון הברייתא —

מכשול, היות והכובס מסתכל בשעת עבודתו —

יש להקשות:

דקתני שנתה הברייתא: **ולא בבגדי צבע** [של] **אשה**, משמע שמכיר את האשה בעלת הבגדים, **ולא קתני:** "ולא בבגדי צבעונין" שהיה במשמע כל בגדים שדרכם של נשים ללובשם. **שמע מינה.**

הא דאמר רב יהודה: מה שאסור להרביע בהמות כלאים הוא רק מין בשאינו מינו, אבל **מין במינו** — מותר להכניס ולהרביע כמו שמכניסין **מכחול בשפופרת** שלו —

הגמרא מוסיפה עוד סעיף בהלכה זו.

ואיך התיר רב יהודה — **הא קא מסתכל**, והרי שנינו שאסור לעשות כן?

אמר רב חסדא: הני מילי דברים אלו אמורים, **בעתיקי** בבגדים שהאשה כבר לבשתם, וכבר ראה [בראייה בעלמא בקרן זוית!] אותה לבושה בהם, לכן אסור להביט בהם כשהן שטוחין על הכותל, כי כשחוזר ורואה את הבגדים נזכר בה, ומהרהר בה⁽¹¹⁾ — **אבל בחדתי** בגדים שהאשה עדיין לא לבשתם — **לית לן בה**, אין לנו איסור זה.

אלא הוכרחת לתרץ, שאין בכך איסור, כי ההרבעה אינה מביאה לידי הרהור, הואיל **ובעבירותיה טריד** טירדתו ומחשבות לבו הן על עבודתו —

ורב חסדא מוכיח כן: **דאי לא תימא הכי** שאם לא תאמר כן, קשה —

הכי נמי, הוא הדבר לגבי הכובס — **בעבירותיה טריד** עסוק הוא בעבודתו, ואין לבו להרהורי עבירה.

אנן אנו — **מנא לאשפורי הכי יהינן** איך אנו נותנים בגדים לכובס המכבס בגדים חדשים [או לחייט], **הא קא מסתכל** הרי הוא מסתכל עליהם, ונמצא שאנו מכשילים אותו באיסור, ועוברים בכך על "לפני עור" —

וזה טעם ההיתר בכובס, ולא משום שהם בגדים חדשים. ואי אפשר ללמוד מכך היתר לשאר אנשים, שאינם עסוקים בעבודתם, להסתכל על בגדים חדשים, ויתכן שיש בכך איסור של הרהור.

ומוכח, שאין איסור הסתכלות על בגדים חדשים.

אמר מר הגמרא ממשיכה לבאר את הברייתא: **ממנה מת!**

הגמרא דוחה הוכחת רב חסדא —

נימא האם נאמר שהברייתא **פליגא** חולקת על מאמר **דאבוה דשמואל** אביו של שמואל —

ולטעמיה, לדבריה, שיש בכך איסור נתינת

11. כתב רש"י: איסור זה הוא רק בבגדים צבועים, אבל בגדים רגילים שאינם עשויין לנוי — מותר, כי אינם מעלים הרהורי עבירה.

ושמא הוא רמז לארס של נחש הקדמוני אשר גרם מיתה לעולם, כי מלאך המות הוא סמא"ל אשר רכב על הנחש.

”וכי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה”, בא ללמדנו⁽¹²⁾: שלא יתרחק אדם ביום הרהורי עבירה — ואם יתרחק יבוא לידי טומאה בלילה. ואמרה התורה “ונשמרת”, שיהיה וישמר לא לבוא לידי כך.

המשך דברי הברייתא הוא מאמר רבי פנחס בן יאיר. [ויש במאמר זה הרבה גירסאות, ונביאה לפי נוסחת המהרש”א והגר”א].

מכאן אמר רבי פנחס בן יאיר ⁽¹³⁾:

תורה, עסק התורה, והבנת אזהרותיה ושמירתן — **מביאה לידי זהירות** להיזהר מעבירה בשעת מעשה כשבאה לידו, ונשמר ממנה ולא יכשל.

זהירות — **מביאה לידי זריזות** להיות נזהר קודם שתבוא העבירה לידו שלא תבוא, והוא זריז לראות את הנולד ולתקן את עצמו לבלתי יעבור על העבירה [כדוגמת שמירה מהרהור ביום].

זריזות, **מביאה לידי נקיות**, נקי בלא חטא ⁽¹⁴⁾.

נקיות — **מביאה לידי פרישות** להחמיר על עצמו לפרוש אף מדבר המותר.

פרישות — **מביאה לידי טהרה** צח ומלובן,

דאמר אבוח דשמואל: אמר לי מלאך המות: אי לא דחיישנא ליקרא דברייתא אם לא הייתי חושש [— מתחשב] בכבוד הבריות — הוה פרענא בית השחיטה כבהמה הייתי מגלה את צווארו השחוט כשם ששחיטת הבהמה נראית לעין כל, אלא שאינני עושה כן משום כבוד הבריות, והנני שוחטו שלא ייראה —

הרי שהמלאך המות שוחט ממש, ולא זורק טיפה?

ומתרינגן: אין שני המאמרים סותרים, כי **דילמא** יתכן שהיה **טיפה** שאמרה הברייתא שהמלאך המות זורק בו, **מחתכה** להו **לסימנין** היא חותכת לו את צווארו!

עוד שנינו בברייתא: **ממנה** מן הטיפה המרה **מסריח** המת.

מסייע ליה אפשר להסתייע מן הברייתא **לדברי רבי חנינא בר כהנא** —

דאמר רב חנינא בר כהנא: אמרי בי בישיבתו של רב: **הרוצה שלא יסריח מתו** — **יהפכנו על פניו**, כדי שמלאך המות לא יזרוק בפיו טיפה המרה שממנה מסריח.

תנו רבנן: נאמר בתורה [דברים כג]:

”ונשמרת מכל דבר רע” ואחר כך כתוב:

12. כתבו התוס': דרשה גמורה היא, ולא

אסמכתא. [כוונתם שהוא איטור דאורייתא].

14. כתב הר”ן: נקיות — אפילו במחשבה, ומתוך כך בא לידי פרישות שגודר עצמו אפילו מן המותר לו, ומתוך כך בא לידי ענוה — מתוך שהוא מבזה עניני העולם [הזה]. וממנה בא לידי יראת חטא, שהוא ירא ממנו כירא מן האויב,

12. כתבו התוס': דרשה גמורה היא, ולא אסמכתא. [כוונתם שהוא איטור דאורייתא].

ובכל זאת שיבח עצמו הנביא יחזקאל על כך, כי שאר בני אדם אינם ניצולים מהרהורי עבירה בכל יום.

13. כתב המהרש”א: מעלות המדות לא יבואו כי אם בהדרגה ממעלה למעלה, שמבלתי הדרגה

והיא יותר מ"נקיות".

טהרה — מביאה לידי קדושה.

קדושה — מביאה לידי ענוה.

ענוה — מביאה לידי יראת הטא.

יראת הטא — מביאה לידי חסידות.

חסידות — מביאה לידי רוח הקודש השראת השכינה.

רוח הקודש — מביאה לידי תחיית המתים.

וחסידות גדולה מכולן! שנאמר [תהלים פט]:
 "אז דברת בחזון לחסידך", ולא נאמר תואר אחר כגון: "ליראיך" או "לענויך".

ומה שאמרה הברייתא "חסידות גדולה מכולן" פליגא חולקת על דרבי יהושע בן לוי —

דאמר רבי יהושע בן לוי: ענוה גדולה מכולן. שנאמר [ישעיה ס"א]: "רוח ה' אלהים עלי יען משה ה' אותי לבשר ענוים". ויש לדייק: "חסידים" לא נאמר: אלא "ענוים"! הא למדת שענוה גדולה מכולן.

שנינו במשנתנו: אין מוכרין להם במחורב לקרקע, אבל מוכר הוא משיקצין, רבי יהודה אומר: מוכר הוא על מנת לקרין.

הגמרא מביאה ברייתא, ומבואר בה כמה פרטים במחלוקת רבי מאיר [והוא ה"תנא

קמא" של משנתנו] ורבי יהודה.

תנו רבנן: מוכרין להן לגוים אילן, ומתנה עמהם על מנת לקרין והגוי קוצין — דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר: אין מוכרין להן אלא קצוצה.

וכן, מוכרין להם שחת חציר, תבואת חיטים ושעורים קודם שתתמלא על מנת לגזוז והגוי גוזז — דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר: אין מוכרין להם אלא גזוזת.

וכן, מוכרין להם קמה תבואה בקמיה, כלומר: שגדלה כל צרכה על מנת לקצור והגוי קוצר — דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר: אין מוכרין להם אלא קצורה.

וצריכא הגמרא מבארת למה הוצרכה הברייתא להביא מחלוקתם, בין באלן ובין בשחת ובין בקמה.

דאי אשמעינן אם הברייתא היתה משמיענו רק אילן, יכלנו לומר: בהא קאמר רק בו אמר רבי מאיר שאין מוכרין, כיון דלא פסיד אין הפסד להגוי הקונה אם לא יקצצנו, לכן משהי ליה ישהנו ולא יקצצנו, אף שהתנה עמו לקוצצו, ונמצא שהישראל נתן להגוי חנייה בארץ ישראל —

אבל האי ה"קמה" בודאי יקצצנו ולא ישהנו דכי משהי לה אם ישהנו — פסיד, יפסד, אימא יכלנו לומר שמודי ליה לרבי יהודה —

ומשמיענו הברייתא, שבכל זאת אוסר רבי מאיר ב"קמה".

מסילת ישרים, ומלאו ידי הראשונים והאחרונים בפירוש מאמר זה.

ומתוך כך בא לידי חסידות שכל מעשיו לשם שמים.

ועיין במהרש"א המאריך לפי דרכו, ובספר

וצדדי הספק הם: **התם** באילן שחת וקמה **מעמא מאי קא שרי** מה טעם היתרו של רבי יהודה, משום דהקרקע מתחת לאילן **לאו ברשותיה קיימי** אינו ברשות הגוי, ולא נמכר לו **ולא מצוי משהי** להו ואינו יכול להשהות אותו לעולם —

אבל בהמה — כיון דאם ימכרנו, **ברשותיה דעובר כוכבים קיימא** נמצאת ברשות הגוי, אכן **משהי** לה ולא ישחטנה, ולא יקיים את תנאו —

או דלמא יתכן לומר שלא **שנא** ולא נחלק בכך, ובכל זאת מתיר רבי יהודה, כי הגוי יקיים את תנאו, וישחטנה.

תא שמע הגמרא פושטת מברייתא —

דתניא: מוכרין בהמה על מנת לשחוט — ושחט דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר: אין מוכרין לו אלא שחטה.

מתניתין

אחרי שלמדנו במשנה הקודמת את איסור מכירת קרקעות, באה המשנה להשמיענו: באיזה מקום אסורה מכירת קרקעות, ובאיזה מקום הרחיבו חכמים את האיסור וגזרו אף על "שכירות", והאם יש חילוק בין בתים לשדות.

ונחלקו בכך תנאים.

ואי אשמעינן בהני תרתי אם הברייתא היתה משמיענו שרבי יהודה מתיר בשניהם באילן ובקמה, יכלנו לומר, בשניהם התיר רבי יהודה, **משום דלא ידיע שבחייהו** לא ניכר השבח שלהן, כלומר: "קמה" לא כדאי לו להשהות, ו"אילן" אף שכדאי לו להשהות, מכל מקום אין לו סיבה "מיוחדת" להשהות —

אבל שחת, ידיע שבחייהו שברור ונראה לעינים שכדאי לו להשהות, כדי שיגמר גידולן, **אימא** יכלנו לומר, שמודי ליה לרבי מאיר, ויאסור כי הגוי אכן ישנהו, ותהיה לו חנייה בארץ ישראל —

לכן באה הברייתא להשמיענו שרבי יהודה מתיר אפילו ב"שחת".

ואי אשמעינן בהא אם הברייתא היתה משמיענו רק ב"שחת", יכלנו לומר: **בהא** ב"שחת" קא אמר רבי מאיר ואוסר, כיון שכדאי לו להגוי להשהותו —

אבל בהנך באילן וקמה, שאין לו סיבה "מיוחדת" להשהות, **אימא** יכלנו לומר שמודי ליה לרבי יהודה ויתיר —

לכן **צריכא** הברייתא להשמיענו שבכל אופן מתיר רבי יהודה, ובכל אופן אוסר רבי מאיר⁽¹⁵⁾.

איבעיא להו הסתפקו בני הישיבה: האם מותר למכור **בהמה** לגוי [מהבהמות שאסרו חכמים למכור, בסוגיא הקודמת] ולהתנות עמו על **מנת לשחוט**, מהו מה היא ההלכה.

15. להשמיענו שרבי יהודה מתיר אף בדבר שיש סברא שישנהו, כבר השמיענו "שחת". ואם

15. וכתבו התוס': אם כן, מה שאמרה הברייתא "אילן", לכאורה הוא מיותר, כי אם רצתה

אין משכירין להם בתים בארץ ישראל גזירה שגזרו חכמים שלא יבואו "למכור", ואין צריך לומר ולאסור השכרת שדות, ובגמרא יבואר מדוע חמור איסור השדות יותר מבתים.

"סוריא" היא מקום ליד ארץ ישראל, והיא הנקראת בתורה "ארם צובה". דוד המלך כיבשה וחייב אותה לארץ ישראל, ונקראת "כיבוש יחיד" היות שכיבוש זה היה בלי עצת דבר ה' באמצעות ה"אורים ותומים" ובלי השתתפות העם.

בהוה אמינא סברין, שאין לסוריא דיני ארץ ישראל, והטעם שגזרו בה במקצת, הוא: משום שמא יבואו להקל אף בארץ ישראל.

ובסוריא הקילו חכמים יותר **משכירין להם בתים**, ולא גזרו שאם יתירו לשכור יבואו אף למכור, שאף אם ימכרו, לא יעברו על איסור דאורייתא, היות וסוריא אינה כארץ ישראל, ולא נאמר עליה איסור "לא תחנם", לא תתן להם חנייה בקרקע. אך אין מוכרין בתים, משום שיש לגזור שמא יבואו למכור אף בארץ ישראל —

אבל לא משכירין שם שדות. והגמרא תבאר מדוע החמירו חכמים יותר בשדות.

ובחזין לארץ, מקומות הרחוקים מארץ ישראל, הקילו יותר ואמרו: אף **מוכרין להם בתים**. ולא גזרו שמא יבואו למכור אף בארץ ישראל, כי בבתים הקילו, אבל אין

מוכרין להם שדות גזירה שמא יבואו למכור אף בארץ ישראל —

ומשכירין אף שדות, וכל שכן בתים. ולא גזרו שכירות משום מכירה, ומכירת חוץ לארץ משום מכירת ארץ ישראל, היות שזה גזירה לגזירה [והיינו, גזרו חכמים גזירות, ועשו הרחקות לאיסורים, מדין "ושמרתם את משמרתיי", שמשמעותו, יש לגזור גזירות ולעשות הרחקות כדי שלא יבואו לעבור על איסורי תורה. אך אין מצוה בתורה לגזור גזירות כדי שלא יעברו על גזירות],

דברי רבי מאיר.

רבי יוסי אומר: בארץ ישראל משכירין להם בתים ולא גזרו שמא יבואו למכור. אבל אין מוכרין להם בתים, כיון שדבר זה הוא איסור מן התורה, מדין "לא תחנם".

אבל לא משכירין שדות, גזירה שמא יבואו למכור להם.

ובסוריא, מוכרין בתים. ולא גזרו על מכירת "בתים" שם שמא יבואו למכור בארץ ישראל. וכל שכן שמשכירין בתים.

ומשכירין שדות. משום שהוא גזירה לגזירה, שכירות משום מכירה, וסוריא משום ארץ ישראל. אבל אין מוכרין שם שדות, גזירה שמא יבואו למכור בארץ ישראל.

ובחזין לארץ, הרחוקה מארץ ישראל, לא

זו". כלומר, בתחילה "אילן", שאין בו חידוש מיוחד, לא לפי רבי מאיר ולא לפי רבי יהודה. ואחר כך "שחת", להודיענו "כחו" של רבי מאיר, ו"קמה", להודיענו "כחו" של רבי יהודה.

להשמיענו שרבי מאיר אוסר אף בדבר שיש סברא שתיכף יקצרנו, כבר השמיענו "קמה". ולמה אמרה הברייתא אילן? ומתריצים, שסדר הברייתא הוא "לא זו אף